

ורב אמונים

עלון שבועי מבית 'בני אמונים'

פניני אמונים פניני אמן ותפלה על הפרשה

עם הכרזת למען דעת אחרי ההקפות

"וילך ויעבד אלהים אחרים וישתחו להם ולשמש או לירח או לכל צבא השמים אשר לא צויתו" (י"ז)
"אשר לא צויתו" - לעבדם (רש"י, ע"פ מגילה טו ב).

מפני מה הצריך הפתוב לפרש שהקדוש ברוך הוא לא צוה לעבד אלהים אחרים, היעלה על הדעת שצונו לעבדם חלילה?
פרש הפני ישישכר:

הנה לכאורה היה מקום לברר את הסבה שנגאסר עלינו לתת כבוד לגרמי השמים, הלא לכאורה זהו כבוד המלך שייכבדו את השרים העומדים לפניו? ויש לומר כי אכן שלא בפני המלך ראוי לכבד את שריו, אולם בפני המלך אין לחלק כבוד לזולתו. וכפי שציינו (שבת נו א) שאוירה החתי נענש כדן מורד במלכות, לפי שכנה את יואב שר הצבא 'אדוני' בפני דוד המלך (רש"י טו). הקדוש ברוך הוא מלא כל הארץ כבודו, ולפיכך בכל מקום שהוא אין לחלק כבוד לזולתו, והעושה פן מורד במלכות שמים.

לפי יסוד זה שומה עלינו להבין כיצד התר לנו לכבד ולחבב את חפצי המצוה; לקום מפני ספר תורה, לנגוע בחבה את ארבעת המינים בחג הסוכות ואף לסובב עמם את הבימה בהרדת קדש בסדר ההושענות?

יש לומר שכיון שאנו מכבדים ומיקרים את חפצי המצוה מחמת היותם חפצים המשמשים לקיום מצוה שצונו המלך, הרי זה כאלו אנו מכבדים את המלך עצמו, שהלא הוא צונו על כך.

לכך רמז הפתוב שלפנינו: אין לכבד את 'צבא השמים אשר לא צויתו', ואולם את חפצי המצוות שצויתו עליהן, אדרבה, מצוה עליכם לכבד שכן כבודם הוא כבודי.

מטעם זה תקנו לנו עם סיום ההקפות לקרא בקול את הפסוק (מלכים א ח ט): "למען דעת כל עמי הארץ כי ה' הוא האלקים אין עוד", לאמר: אף כי חלקנו עתה כבוד לחפצי המצוה, לא עשינו זאת אלא משום שהוא צונו על מצוה זו, ובאמת מפירים אנו כפי: ה' הוא האלקים - אין עוד!"

אגרא דכלה: בני ישישכר מאמרי חדש תשרי י"א טו

'כי הוא צוה ונבראו' - כנגד דעת הטועים

"וילך ויעבד אלהים אחרים וישתחו להם ולשמש

את הצדק יש לרדף כדי לקיים

"צדק צדק תרדף" (י"ד)

באר רבי אליהו הורושיבסקי אב"ד זרוהוביטש:
בזהר הקדוש (תיקו"ז חדש קלב א) מבאר שהמלה 'צדקה' רומזת למכסה של ארבעה דברים שבקדשה שצריך האדם לקיים בכל יום, ואלו הם: צ' אמונים, ד' קדושות, ק' ברכות וה' חמשי תורה - ראשי תבות 'צדקה'.

והנה, בלמוד התורה יכול כל אדם לטל חלק באמצעות החזקת לומדי תורה (ראה טור י"ד רמז), אולם את הברכות, האמונים והקדושות מחיב הוא לומר בעצמו. ולכן רמז פאן הפתוב: "צדק צדק תרדף" - את שלשת הדברים שנגמזו במלה 'צדק' עליה 'לרדף' בעצמך כדי לקיים, ולא לסמוך על אחרים.

אזור אלגרי

או לירח או לכל צבא השמים אשר לא צויתו" (י"ז)

דרש רבי יחזקאל אברמסקי:

רש"י פרש: "אשר לא צויתו" - 'לעבדם'. אולם מדברי חכמים (מגילה טו ב) נתן ללמד שסלפו עובדי הכוכבים את הפשט ופרשו: "אשר לא צויתו" - שיבראו. כביכול נבראו גרמי השמים בנגוד לרצון ה', ומתוך כך טעו ויחסו להם כח אלילי.

כנגד דעתם המסולפת אנו מכריזים מדי בקר בתפלת שחרית: "הללוהו שמש וירח הללוהו כל כוכבי אור...; כי הוא צוה ונבראו" (תהלים קמח ג ה). ויש להוסיף כי בבחינה זו יש אף מעלה מיוחדת להתפלל כותיקין: כדי שפיד עם זריחת השמש, נכריז כנגד אמות העולם כי הקדוש ברוך הוא הוא שיצרה ורק לו ראוי להשתחוות.

תזון יחזקאל תנ"ך עמ' סס

'שלא אכשל בדבר הלכה' - לומר 'על טמא טהור'

"ובאת אל הפהגים הלויים ואל השפט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט" (י"ט)

על שלחנו של הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג הנחה שאלה בנגוד לכשרותה של בהמה שגשחה בעירו. הרבי הביט בנתח הבשר שהונח לפניו, ואף על פי שמצד הדין נראה היה לו להכשירו, לא היה

מסוגל לעשות פו, והוא בקוש לבחון את יתר חלקי הבהמה. ואכן, באחד מחלקי הבהמה התגלתה בעיה אחרת שמתמטה הצרף להטריפה.

על פי מעשה זה פרש ה'חדושי הרי"ם' את כפל הלשון בתפלתו הידועה של רבי נחוניא בן הקנה בכניסתו לבית המדרש (ברכות כח ב): "ולא אכשל בדבר הלכה... ולא אמר על טמא - טהור, ולא על טהור - טמא"; לכאורה, אחר שבקש בכללות: "ולא אכשל בדבר הלכה", מפני מה הצריך לפרט: "ולא אמר על טמא - טהור" וכו'?

לפי המעשה דלעיל אפשר לפרש שמלבד שבקש רבי נחוניא: "ולא אכשל בדבר הלכה" - הינו שאפסק שלא כדן בשאלה שתובא לפני, הוסיף ובקש: "ולא אמר על טמא טהור" - שאף אם תבוא לפני שאלה שלמראית העין היא בנדר 'טהור', ואך מחמת סבה צדדית שאינה גלויה לעין היא בנדר 'טמא', לא אכשל ואפסק עליה: "טהור".

שמן הטוב ספורים ח"ב אות ד; מאיר יעני הגולה' אות רחצ

תפלת יעקב תלויה בקיום מצוות 'כאשר זמם'

"ולא תחוס עינך...; כי תצא למלחמה על איבך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם כי ה' אלוקיך עמך הפעלה מארץ מצרים" (י"ט כא; כ א)

דרש החתם סופר:

מכך שהסמיכה התורה את הצווי: "ולא תחוס עינך" המחיב להעניש עד זומם "כאשר זמם לעשות לאחיו", לפסוק: "כי תצא למלחמה על איבך", למדנו שאם ישראל מרחמים על עדים זוממים ולא נוהגים בהם כדן התורה, הרי הם נענשים במלחמה חלילה (ראה 'קלוט שמעוני' שופטים תתקכ).

את הסבה שנגענשים על כך דוקא בענש זה באר החתם סופר על פי דברי חכמים (מגילה ו א) כי התפלל יעקב אבינו לפני ה': "אל תתן ה' מאני רשע זממו אל תפק" (תהלים קמ ט), כנגד צאצאיו של עשו הזוממים בלבם בכל זמן ועת להשמידנו. ואלמלא תפלתו של יעקב "היו מחריבין כל העולם כלו" מעתה יש לומר כי ענש זה נתן במדה כנגד מדה; כל זמן שצאצאיו של יעקב נזהרים בדין 'עדים זוממים', עוצר הקדוש ברוך הוא את זממם של צאצאיו עשו כנגדם. אולם, אם חלילה אין הם נזהרים בעוון זה אין הקדוש ברוך הוא עוצר בעד אויביהם מלהפיק את זממם.

'תורת משה'

"שחר אבקשך צורי ומשגבי"

"אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה" גזר דיננו

אמרו חכמים (תיקו"ז ב א): "העונה אמן בכל בית קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה" (תיקו"ז ב א).

"אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה"

אמרו חכמים (שבת קיש ב) כי שלוש אותיותיה של המלה 'אמן' מכוננות לשלוש המלים: "א-ל מלך נאמן". ומפרש רש"י (שם ר"ה א-ג) שהעונה אמן 'מעיד על בוראו, שהוא א-ל מלך נאמן'.

יהודי יקר! רצונך להתרבות זכויות לקראת יום הדין הקרב ובה?

הקדם לבוא לבית הננסת מדי בקר לאמירת ברכות השחר בחברותא, ובכך תצבור אמנים רבים שערבן הרב יעמר לזכותך ביום הדין.

'גדול העונה אמן יותר מן המברך' מהרות באורים (ד)

ידוע הוא מאמר חז"ל (ברכות נב ב): 'רבי יוסי אומר: גדול העונה אמן יותר מן המברך... ותמהו רבים: לכאורה המברך הוא המשבח והמוודה, ואלו העונה אמן אינו אלא מסכים ומאשר את דבריו. מדוע אם כן אמר רבי יוסי שגדולה מעלת העונה אמן על מעלת המברך?

בעלונים הקודמים הבאנו מחרות באורים נפלאה ממאורי הדורות, להלן נמשיך ונביא הסברים נוספים המבארים ענין זה. קשנותבוננו בדברים נבחים פי כל תרוץ והקסבר מוכהיר ומחדד נקדה מסמית במעלתה של עניית אמן. יחד חוברים התרואים לזקוד רב עצמה המאיר באור יקרות את שגב מעלתה של עניית אמן.

טו. אמן - אינו מצוה ועושה'

אמרו חכמים (קדושין לא א): 'גדול מצוה ועושה ממי שאינו מצוה ועושה'. כלומר, שכוון של המקיים מצוה שהוא מחיב בה, גדול משכרו של המתנדב לקיים מצוה שאינו מחיב בה. זאת משום שמי שמצוה ועושה יצרו הרע מתגבר עליו יותר להקטיף, והוא צריך כח גדול יותר להלחם בו (ירמיה' א טו).

על פי זאת באר רבי שלמה קלווגר: המברך ברכה מברכות הנהיגן הוא בגדר 'אינו מצוה ועושה'. שהרי יכול היה להפניע מהנאה זו ואזי לא היתה חלה עליו חובת ברכה כלל. לעמת זאת העונה אמן הוא בגדר 'מצוה ועושה' שהרי השומע ברכה מחיב מצד הדין לענות אמן. על פי 'גדול העונה אמן' - שהוא בגדר 'מצוה ועושה' בכל הברכות, 'יותר מן המברך' - שמתחלק מהברכות הוא בגדר 'אינו מצוה ועושה' (שרית ישנות חיים' מנטרס דרך החיים דרך המשי).

טז. אמן - הודאה על טובת הזולת

התפארת שלמה' באר: בבוא יתרו למחנה ישראל לאחר הנסים הגדולים שארעו להם בצאתם מצרים, אמר (שמות יח ב): 'ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה'. ודרשו חכמים על כך (סנהדרין דא דא): 'גמאי הוא למשה וחסדים רבוא שלא אמרו 'ברוך', עד שבה יתרו ואמר 'ברוך ה'' והנה לכאורה הדברים תמהים: הלא בני ישראל הפליגו הודות על הצלתם בשירה הארכה והנשליבה שאמרו אחר קריעת ים סוף, ומה בכך שלא שבתו בלשון 'ברוך'? ויש לבאר פי על אף שבשירת הים הודה כל אחד מבני ישראל בכל לבו על גס הצלתו האישית, הוסיף יתרו וחדש כי ראוי לאדם הודות אף על הצלת זולתו. שהרי הוא לא נצל עמם משעבד מצרים, ובכל זאת שבח ואמר: 'ברוך ה' אשר הציל אתכם'.

עוד יש שבאר: ידוע כי יש שתי דרגות ב'ראת שמים' - 'ראת הענש' ו'ראת הרוממות'. 'ראת הענש' - כשמה כן היא, שהאדם מקים את מצוות התורה מפני שהוא ירא מן הענש הצפוי לעובר עליהן. יראה כזו היא מלה להשגה, לפי שטבע הבריות לפחד מפני הרעה ולהשתדל שהיא שלא תבוא עליהם. לעמת זאת 'ראת הרוממות' - משמעותה שהאדם מקיים את מצוות התורה מפני שהוא ירא על כבוד ה' ורוממותו; יראה שכזו קשה להשגה מפני שהיא דורשת מן האדם התבוננות מתמדת בשפלותו ואפסיותו מול גדלות הבורא ורוממותו (מסלת שירים' פרק כד).

אף בפרו המעשי חלוקות יראות אלו: בעל 'ראת הענש' דברך כלל ימים את המצוות בדיוק כפי שהוא מחיב לקיימן. הוא לא יחדר בקיימן, וכמוכן שלא יחדר אחר מצוות שאינו מחיב בהן, שהרי בכך שמים את המוטל עליו נחה דעתו בידיעה ששוב אין הוא צפוי להענש. לעמת זאת מי שזכה להשיגן בלבן את 'ראת הרוממות', קיים כל מצוה בהדור הפסקמלי ואף יחדר אחר מצוות שאינו מחיב בהן כדי להוסיף ולרומם את ה'.

אמר מעתה, המחזר אחר שמיעת ברכות כדי להרבות בעניית אמנים עליהן אף שמצד הדין אינו מחיב בכך, מגלה בכך פי בלבן שוכנת ראת הרוממות. לעמת זאת המברך אינו אלא עושה את המוטל עליו, ומעשהו יכול לנצל גם מתוך דרגת היראה המנוכה - 'ראת הענש', ולפיכך גדולה עניית אמן מן הברכה (ציצית הפג' 'לרא' ברוך' דף יז).

הפגישה שלא החמצה בזכות התפלה שהתאחרה

ידוע היה הגאון הצדיק רבי בנימין מנדלזון זצ"ל, גאב"ד קוקמיט, במסירותו הרבה למען קיום מצוות השמטה בארץ הקודש. בתקופה שבה שמירת השמטה ככל פרטיה ודקדוקיה בארץ היתה בשפל המדרגה, יסד ובסס את המפעל הנודע הקיים ועושה פרות עד עצם היום הזה - 'קרן השביעית' שהוקם במטרה לתמוך בשומרי השמטה בארץ הקודש.

בשנות התחדשות הישוב היהודי בארץ הקודש, רק מעטים מבין החקלאים שנתנו דעתם לקיום מצוות השמטה נאותו לקיימה בהסברה ובשכנוע מחלטי של אדמתם. רובם הסתמכו על התרים דחוקים שאפשר להם להמשיך ולעבד את אדמתם גם בשנה השביעית. שני הפחריה המשיכו לחיך הריצים בגוה המצלק של הארץ ששועה למנתחה, כפי שהועידה לה התורה.

המצב שכאב לרבים מהיראים והשלמים עוררם לפעל ולעשות ככל יקלתם כדי לשכנע כמה שיותר חקלאים לשמור את מצוות השמטה ככל פרטיה ודקדוקיה. רבי בנימין מנדלזון, הרב דקוממיט, פעל בהסברה ובשכנוע חקלאים לרומם את קורנה של מצוות השמטה בארץ הקודש, בהבינו את גדל הנסיון הכלכלי העומד בפני החקלאים המבקשים להשיבת את שדותיהם. בנוסף לכך דאג להקמת קרן מיחדת לתמיכה כלכלית בגבוי הכסף שבחירו להשיבת את מקור פרנסתם למשך שנה שלמה ויותר כדי לקיים את רצונן ה'.

מלבד מסירותו הרבה להסברת מצוות השמטה בקרב החקלאים, פעל רבי בנימין בנאמנות לעורר אף את דעת הקהל שאינו עוסק בחקלאות לטל חלק במצוות השבתת הארץ, באמצעות תמיכה בקרן השביעית שהעניקה גב כלכלי לחקלאים גבורי הכח. כאשר בסיעתא דשמיא גדלו הצרכים לרגל הפעילות שנושאה פרות, נאלץ הרב מנדלזון לטל את משל הנדודים ולהפליג אל מעבר לים כדי לבקש את עזרת יושבי הגולה.

באחת השנים נסע רבי בנימין ללונדון בלווי מקרבו ויד ימינו, רבי ישראל פונר זצ"ל, במטרה לפגש שם יהודים בעלי יכלת ולרומם למען 'קרן השביעית'. בזמן המסע שפמד לרשותם, היו הם אמורים להספיק לפקד את ביתם של כמה יהודים נכבדים, כאשר הבולט שביניהם היה הגביר הנודע ר' יודל.

ר' יודל זה היה מגדולי הגבירים החרדיים בלונדון. בנסיעות הקודמות למען קרן השביעית נסו אנשי הקרן פעם אחר פעם לקבוע עמו פגישה אולם ללא הצלחה. הפעם סוף סוף הם הצליחו לקבוע עמו פגישה, והיו להם ממנה צפיות רבות ומצדקות.

הגביר קבע להפגש עמם במשרדו בשעה שמים עשרה בצהריים, וכיון שהנסיעה ברכבת המתחמנה הסמוכה לאכסניה שבה שהו רבי בנימין ומקורבו ועד לתחנה הסמוכה למשרדו של הגביר היתה אמורה לארוץ למעלה משעה, היה עליהם לצאת לדרךם לא יאחר מהשעה עשר וחצי בבקר.

והיה בבקר של יום הפגישה. רבי בנימין השכים לבית הנוכח כהרגלו, עוד לפני תחילת התפלה, והתחיל להתפלל במתינות אט אט כמנהג מעלות. לקראת סיום התפלה מהר ר' ישראל לחלץ את תפלויו. הוא הביט